

Урош РИСТАНОВИЋ

uristanovic@gmail.com

ТУМАЧЕЊЕ У ПОЉУ ИСПОД АСТРОНОМИЈЕ

Самостални истраживач

(Владимир Вукомановић Растегорац. *Над црном рујом:*
о „Црвеној њланеји“ Горана Корунотића. Београд:
Чигота штампa, 2024, 129 стр.)

Ретка је појава у новије време да се на нашој књижевној и научној сцени појави нека студија посвећена једном аутору, а камоли искључиво једној књизи. Још је ређи случај да таква студија буде посвећена неком савременом аутору, а чини се најређи да то буде студија о једној песничкој књизи. Недавно објављена монографија Владимира Вукомановића Растегорца (1986) *Над црном рујом: о „Црвеној њланеји“ Горана Корунотића* управо је једна таква, ретка студија.

Посвећена песничкој збирци *Црвена њланеја* (2014) Горана Корунотића (1978), књига Вукомановића Растегорца на нешто више од 100 страница расправља о различитим аспектима ове обимом невелике збирке која садржи тек 30 страница стихова. Међутим, значај *Црвене њланеје*, како се показује студијом *Над црном рујом*, а што ћемо покушати да објаснимо у наставку овог текста, умногоме превазилази оквире корица ове збирке.

Пре свега треба рећи да је *Над црном рујом* темељна научна студија, али не само по свом обиму, већ и по свом задатку, и по истрајности њеног аутора да током десет година, од када је објављена *Црвена њланеја*, систематски одговара на основна интерпретативна питања која Корунотићева књига пред њега поставља. Сачињена од четири основна поглавља – I. „О смислу синтаксичког обликовања у *Црвеној њланеји*“, II. „О смислу стилског обликовања у *Црвеној њланеји*“, III. „О смислу прозних фрагмената *Црвене њланеје*“, IV. „О смислу песме ‘гап’“ – ова студија разматра Корунотићеву трећу песничку књигу и њено значење из лингвистичког, стилистичког и семантичког угла. Осим тога, она представља кумулативно истраживање (према сведочењу аутора у завршној белешци, оно се у

највећој мери одвијало у периоду од 2014. до 2019. године), које је, у извесном смислу, своју проверу већ доживело кроз периодику. Наиме, три од четири поглавља ове студије (I, II, IV) објављена су раније, у нешто краћој форми у зборнику *Црпе и резе 11*, те у часописима *Образовање и васпитање* и *Књижевност и језик*. За рад *Над црном рујом – Белешке о смислу песме „јај“ у „Црвеној џланети“ Горана Корумовића*, који у овој студији чини основу закључног поглавља, Вукомановић Растегорац награђен је на 11. књижевном конкурс у „Андре Гавриловић“ 2020. године у Свилајнцу.

Прво поглавље студије „О смислу синтаксичког обликовања у *Црвеној џланети*“ подељено је на шест потпоглавља и бави се језичком структуром *Црвене џланете*. Полазећи од рецепције претходних Корумовићевих песничких књига и питања језика у њима, Вукомановић Растегорац своје поглавље заснива на премиси о „уобичајености језичке структуре“, које су у сажетом облику изнели Марјан Чакаревић и Бојан Васић у својим оценама *Црвене џланете* из 2015. године. Наиме, како се ови аутори слажу, Корумовић се у књизи служи устаљеним дискурзивним говором, без нарочите жеље за подривањем постојеће језичке структуре или за формалним експериментима. Вукомановић Растегорац продубљује ове увиде и пажњу усмерава на конкретне особине Корумовићевог дела које доприносе утиску „синтаксичког аскетизма“ – како он назива једноставност лингвистичких решења за које се песник у *Црвеној џланети* определио. Овај аскетизам, како се у анализи убедљиво приказује, првенствено се темељи на: 1) употреби обавештајних реченица, 2) штедљивој примени интерпункције, те на 3) умереном броју предиката (обично тек један по реченици), док се као елементи који тексту обезбеђују динамичку вредност препознају: 1) номинативни искази и оригиналне реченичне парцелације, те 2) изневерено неочекивање – то јест, примена граматички маркираних парцелата који „адверзативним односом поништавају очекивано, али су додатно појачани на значењској равни амбиваленцијама онога што супротстављају“ (стр. 22). Функција тога аскетизма, како закључује аутор студије, јесте да на језичком нивоу дочара утисак емоционалне дистанцираности и перцептивне ограничености наратора *Црвене џланете* при сусрету с другим, непознатим светом.

У другом поглављу „О смислу стилског обликовања у *Црвеној џланети*“ Вукомановић Растегорац расправља о карактеристичним особинама Корумовићевог израза у овој песничкој књизи: настављајући свој дијалог са Чакаревићем и Васићем, аутор издваја неколико доминанти Корумовићевог стила као конституентних при предочавању света црвене планете у прозним фрагментима. Прва од њих је гротеска, са којом у пару иде и моменат почовечења, којим се преиспитују границе између природног, животињског и

људског. Темељећи своје хипотезе на Кајзеровим увидима, Вукомановић Растегорац остваривање гротеске у овој књизи приписује пре свега „синтагматској имагинацији“ – која, употребом неочекиваних епитета што прекорачују границе природног, доприноси стварању интензивне стилске тензије. Даље, као једна од важнијих стилских особина издваја се „отворена сликовитост“ – то јест, поређења која од читаоца захтевају да сам изнађе трећи чинилац компарације како би разрешио наизглед апсурдне асоцијације. Уз то, приметни су и стилски елементи које Вукомановић Растегорац назива „ирационалним вишком“ и „релационим инверзијама“, где се први остварују кроз оксиморонске или готово парадоксалне слике (на пример, у „хитрини стабала која су мировала у дворишту“), а други кроз граматички исправне, али логички тешко разрешујуће слике (попут оне у којој се „пешкири ипак огрну неком тајном“).

Иако су стил прозних фрагмената збирке и њеног поетског дела (песма *īai*) сродни, постоје одређене особине специфичне за стихове ове књиге. То су, пре свега, одсуство гротеске, на чије је место у песми *īai* дошао велики број (генитивних) метафора. Такође, Вукомановић Растегорац издваја и дијалогичност која је свеprisутна у тексту (видљива у употреби „вокатива, императива, те глагола у другом лицу једине“, 56), иако би радикална усамљеност наратора могла навести на другачију претпоставку. Управо због тога аутор студије на самом крају овог поглавља износи тезу да је у питању текст који је „амбивалентно дијалогичан: он позива читаоца на саучествовање у конструисању његовог смисла, али својом намерном неодређеношћу истодобно урушава било какву илузију о могућности једнозначног и сигурног разумевања у комуникацији“ (59).

Док су прва два поглавља студије посвећена синтаксичко-стилистичким особеностима *Црвене ѱланеѿе* и на унутрашњем плану подељена на потпоглавља која говоре о наведеним аспектима у прозним деловима књиге и у песми *īai*, преостала поглавља нуде интерпретацију ова два велика сегмента Коруновићеве збирке.

У поглављу „О смислу прозних фрагмената *Црвене ѱланеѿе*“ полази се од ширег контекста који интертекстуални елементи ове књиге пружају, да би се одатле прешло на питање хронологије онога о чему се у књизи говори. Основна теза Вукомановића Растегорца јесте да се путовање кроз планету и упознавање са њом одвија паралелно с нараторовим путовањем у себе. Такође, аутор планету тумачи и као извесну врсту центра за реконвалесценте, где нараторова перцепција бива постепено освежена, и где му се пружа прилика за одмор од овоземаљског, и од других. Међутим, иако је егзистенција на планети означена синтагмом радикалне усамљености, то не значи да лик другог није присутан – макар у

одсутности. Наиме, како је у поглављу истакнуто, *Црвена ѿланеѿа* пружа целу лепезу других (отац, неко, она, џин(ови), чудо-виште) с којима наратор комуницира, а који као да „израњају из интроспективног бунара, да још једном посведоче како се субјективност већ (из)градила на дијалошким темељима који се не могу укинути“ (81).

Закључно поглавље „О смислу песме ’гап’“ почиње разма-трањем прозних фрагмената који претходе овој песми, а који дају контекст и откривају да се *ѿаѿ* догађа након нараторовог искуства операције/експеримента, после којег се он осећа промењеним и коначно може да живи сваки дан „као да је напокон прошао по-следњи“. У интерпретацији Вукомановића Растегорца песма *ѿаѿ* представља прекид „у трајању на Црвеној планети“ (94), те почиња на двоструком интересовању за црну рупу – као: 1) објекат, и све оно што у њу може да стане и да у њој нестане, 2) метафору за праз-нину у личној историји наратора, кроз чије се осветљавање назире смисао целине књиге. У поглављу се даље, кроз анализу различи-тих појавности црне рупе, долази до закључка да је она асоција-тивно блиско везана с идејом смрти (смрти рођака и смрти оца), те да се од ње не може побећи и да, како то Коруновићева збирка сугерише, њу треба виталистички прихватити, јер: „витализам се можда показује као прави и највише одан себи онда кад не занема-рује судбину уништења живота, када постоји не *уѿркос* њој, већ у *коѿѿисѿенѿији* са њом“ (114). Отуда произлази закључак да се смрт ближњег успоставља као тематски центар књиге *Црвена ѿланеѿа*, који, узет као интерпретативно полазиште, омогућава дубље раз-умевање како синтаксичког, тако и стилско-семантичког облико-вања ове песничке књиге.

Из претходног сажетка могу се назрети тек неки од квалитета студије Владимира Вукомановића Растегорца, а који проистичу из самог аналитичког ткива ове књиге. Њима треба придодати и чињеницу да она анализира управо првобитно издање *Црвене ѿланеѿе*, објављено у оквиру едиције Caché, и као такво доступно у материјалном облику само оним ретким читаоцима који су имали прилике да посећују догађаје које је песничка група окупљена око ове едиције организовала пре десетак и више година. У том смислу, ова студија биће значајна у будућности и зато што, осим интерпре-тативних увида, она чува и делове знања о изворнику *Црвене ѿланеѿе*, које би протоком времена могло постати сасвим недоступно читаоцу.

На крају треба напоменути да је значај књиге *Над црном ру-ѿом: о „Црвеној ѿланеѿи“ Горана Коруновића* и у томе што она, на изванредан начин, представља научну експликацију поезике чи-таве етапе српске поезије и низа песника и песника који су се по први пут огласили у периоду од 2005. до 2015. године, а којима

припада (како овим и другим својим истраживањима, тако и својим песничким деловањем) и сам Вукомановић Растегорац. Имена других читалац ове студије лако ће препознати – што у експлицитном дијалогу који аутор води са својим колегама, што у метатекстуалним и паратекстуалним елементима књиге. А чини се да је управо то још један од разлога зашто ова студија неће бити лако заборављена.